

De externe positie van de niet-olie-ontwikkelingslanden

PROF. DR. G.A. KESSLER*

De economieën van de niet-olie-ontwikkelingslanden balanceren reeds jarenlang op de rand van de afgrond. Bovendien beschikken deze landen over weinig mogelijkheden om op eigen kracht een gunstiger positie te bereiken. In dit artikel wordt geconstateerd dat de invoercapaciteit van de niet-olie-ontwikkelingslanden grotendeels wordt bepaald door externe factoren als de economische groei in de industrielanden, de hoogte van de rente, het niveau en het verloop van de ontwikkelingshulp en de ruilvoet, en dat deze factoren in de afgelopen tien jaar overwegend ten nadele van deze landen hebben gewerkt. Mede hierdoor zijn de niet-olie-ontwikkelingslanden steeds sterker gaan steunen op netto kapitaalvoer. Nu echter de internationale kredietstroom zo goed als opgedroogd is, zullen de bovengenoemde factoren ten goede moeten keren wil de invoercapaciteit nog enigszins op peil blijven. Het herstel van de internationale conjunctuur is wat dit betreft hoopgevend, maar de situatie op de financiële markten en die ten aanzien van de ontwikkelingshulp zijn dat allerminst.

Inleiding

In *ESB* van 10 december 1980 heb ik, te zamen met drs. P.J. Hofman, geanalyseerd dat het stijgingstempo van de invoer van de niet-olie-ontwikkelingslanden na 1973, ondanks een groot beroep op netto kapitaalvoer, belangrijk lager lag dan in de jaren daarvoor. Deze teruggang kan slechts zeer ten dele worden verklaard uit een geringere volumestijging van de uitvoer. De belangrijkste rol speelde de daling van de ruilvoet, terwijl bovendien de teruggang van de, in constante invoerprijzen berekende, ontwikkelingshulp van invloed is geweest. In deze analyse bleef nog buiten beschouwing de invloed van de uit de stijging van de buitenlandse schuld voortvloeiende toenemende rentelast. Een overeenkomstige analyse, thans voor de periode 1973/1983, waarin de invloed van de stijgende rentelast wel is opgenomen, is weergegeven in tabel 1.

Tabel 1. Analyse van de stijging van de invoer van de niet-olie-ontwikkelingslanden, in mrd. dollars

	Invoer van goederen en diensten in prijzen van 1973 (1) = (2)/m(6)	Uitvoer van goederen en diensten in prijzen van 1973 (2)	in invoerprijzen van 1973			Netto kapitaalvoer (= tekort op de lopende rekening van de betalingsbalans) (6)
			Invoerd van ruilvoet daling (-) a (3)	Ontwikkelingshulp (4)	Rente last (-) (5)	
1973	128	112		6	-7	17
1983	165	187	-33	5	-18	24
Mutatie 1973/1983 Idem in procenten van de invoer in 1973	37	75	-33	-1	-11	7
	29	59	-26	-1	-9	6

a) Berekend als het verschil tussen de uitvoer in *uitvoerprijzen* van 1973 en de uitvoer in *invoerprijzen* van 1973, waarbij 1973 = 100.

Uit tabel 1 blijkt dat het stijgingstempo van het invoervolume van goederen en diensten opnieuw belangrijk bij dat van het uitvoervolume is achtergebleven, ondanks toename van de netto kapitaalvoer. Naast de grote daling van de ruilvoet en de teruggang van de ontwikkelingshulp blijkt ook de stijging van de netto rentelast hierbij van invloed te zijn geweest. Uitgedrukt in verhouding tot de export nam deze rentelast toe van ruim 6% in 1973 tot bijna 12% in 1983. Naast de stijging van de gemiddelde rentevoet speelde hierbij vooral ook het belangrijke accres van de netto buitenlandse schuld een rol.

Het is met name de in de laatste tien jaar opgetreden voortdurende stijging van de relatieve omvang van de netto buitenlandse schuld van de niet-olie-ontwikkelingslanden die het duidelijk maakt dat het in tabel 1 geschetste beeld wat betreft het steunen op netto kapitaalvoer niet kan worden voortgezet. Uitgedrukt in verhouding tot de export nam de netto schuld toe van ca. 80% in 1973 tot ca. 120% in 1983. De procentuele stijging van de schuld beliep in de laatste tien jaar gemiddeld 1,3 maal de procentuele stijging van de uitvoer. Voor de groep van „low income countries” is de netto buitenlandse schuld reeds tot een niveau van ver over de 200% van de export gestegen.

Een ombuiging in de schuldontwikkeling zal zeker noodzakelijk zijn en hiermede is in de laatste twee jaar dan ook reeds een begin gemaakt. In vele gevallen zal op zijn minst de eis moeten worden gesteld dat de netto schuld niet sneller toeneemt dan de uitvoer. Daar waar de kredietwaardigheid wordt bedreigd zal aan een relatieve daling van de netto schuld niet kunnen worden ontkomen.

Het is duidelijk dat een ombuiging in de schuldontwikkeling als hierboven bedoeld tot een nog verder achterblijven van de volumegroei van de invoer ten opzichte van die van de uitvoer zal moeten leiden, tenzij compenserende factoren de positie van de ontwikkelingslanden zouden verlichten. Deze compenserende factoren zouden kunnen zijn: een verlaging van de rentestand, waardoor de rentelast minder snel stijgt, een minder ongunstige

* Oud-directeur van De Nederlandsche Bank NV. De auteur dankt de afdeling Internationale Zaken van De Nederlandsche Bank voor het uitzoeken van de cijfers voor de tabellen 1, 2 en 5.

ontwikkeling van de ontwikkelingshulp en/of een minder ongunstige ontwikkeling van de ruilvoet.

Voorwaarden voor een ombuiging van de schuldontwikkeling

Ten einde de implicaties van de noodzakelijke ombuiging in de schuldontwikkeling te analyseren heeft het zin de strategische factoren die van invloed zijn op de invoercapaciteit van de niet-olie-ontwikkelingslanden in een formule weer te geven. Indien de invoerwaarde, de uitvoerwaarde, de ontwikkelingshulp, de netto schuldenlast en de daarbij geldende rentevoet worden voorgesteld door respectievelijk: I, E, H, V en r, dan geldt dat het tekort op de lopende rekening van de betalingsbalans gelijk is aan:

$$\Delta V = I + rV - E - H \quad (1)$$

Indien de „exportelasticiteit” van de schuldenlast wordt voorgesteld door v, zodat:

$$\dot{V} = v\dot{E} \quad (2)$$

dan volgt uit (1) en (2) dat de relatieve omvang van de invoer dient te beantwoorden aan:

$$\frac{I}{E} = 1 + \frac{V}{E} \left(\frac{H}{V} + v\dot{E} - r \right) \quad (3)$$

Tabel 2 geeft voor de gezamenlijke niet-olie-ontwikkelingslanden een overzicht van het verloop van de in uitdrukking (3) voorkomende grootheden in de laatste tien jaar. Het blijkt dat de invoer van goederen en diensten exclusief netto rente betalingen in 1983 naar waarde 8% groter was dan de uitvoer (kolom 1). In 1973 beliep het invoeroverschot nog 14%. Uitdrukking (3) laat zien dat aan een belangrijke verdere reductie van het invoeroverschot alleen dan zal kunnen worden ontkomen, indien de relatieve omvang van de ontwikkelingshulp H/V en het met v gewogen stijgingstempo van de uitvoerwaarde (v \dot{E}) te zamen in voldoende mate de rentevoet van de netto schuld (r) blijven overtreffen.

Het is zonder een aanzienlijke vergroting van de ontwikkelingshulp niet te verwachten dat dit het geval zal zijn, wanneer, ter wille van de ombuiging van de schuldontwikkeling, de factor v tot één of lager moet worden teruggebracht. Bedacht moet immers worden dat in de laatste jaren ook reeds in de verhouding tussen de export-stijging \dot{E} en de rentevoet r een belangrijke verschuiving ten ongunste van de ontwikkelingslanden is opgetreden. Deze verschuiving houdt verband met de sterk vertraagde groei in de Westerse wereld, waarvan de vraag naar produktie van de niet-olie-ontwikkelingslanden de weerslag ondervindt; zij hangt voorts samen met de omstandigheid dat de teruggang van het tempo van prijsstijging geenszins gepaard is gegaan met een overeenkomstige daling van de financieringsrente.

Uitgaand van de waarden van H/V en r ad resp. 2½% en 10%, zoals deze in 1983 golden, moet blijkens uitdrukking (3) de uitvoerstijging \dot{E} meer dan 7½% per jaar belopen wil stabilisatie van de relatieve omvang van de netto buitenlandse schuld (derhalve v = 1) de ontwikkelingslanden niet tot een zodanige reductie van de invoer noodzaken dat het invoeroverschot geheel komt te verdwijnen. In de jaren 1980/1983 bleef het stij-

gingstempo van de uitvoer ver beneden deze kritische grens, waarbij de ontwikkelingshulp en het netto beroep op buitenlands krediet geheel opgaan aan rente op de buitenlandse schuld. Zou voor het herstel van kredietwaardigheid de factor v tot beneden één moeten worden teruggebracht (om van een negatieve waarde van v, zoals bij netto aflossing van buitenlandse schuld maar niet te spreken), dan zal uiteraard nog eerder de situatie kunnen intreden dat de ontwikkelingslanden, geconfronteerd met een onvoldoende exportstijging, gedwongen worden ook een deel van hun exportprovenuen voor rentebetaling (en dus niet langer voor invoer) aan te wenden. Het is duidelijk dat de drang tot het verkrijgen van uitstel of gedeeltelijke kwijtschelding van rentebetaling, dan wel de verleiding tot enigerlei vorm van repudiatie van schuld onder dergelijke omstandigheden zeer groot zal kunnen zijn. In het algemeen geldt dat een verlichting van de spanningen (die uiteraard ook belangrijke sociale en politieke repercussies kunnen hebben) slechts kan worden gevonden in de driehoek van vergroting van ontwikkelingshulp, versterking van de economische groei en verlaging van de reële financieringsrente. Hierop wordt zo dadelijk teruggekomen.

De ontwikkelingshulp

Wil kunnen worden voorkomen dat de ontwikkelingslanden zich ter wille van het behoud van hun kredietwaardigheid voor de noodzaak zien gesteld het stijgingstempo van hun uitgaven voor goederen en diensten (\dot{I}) voortdurend te doen achterblijven bij dat van hun exportontvangsten (\dot{E}), zodat op den duur het invoeroverschot toch in een invoertekort ($I < E$) zal omslaan, dan zal de ontwikkelingshulp ook een voldoende trendmatig *accres* moeten vertonen. De conditie waaraan het verloop van de ontwikkelingshulp moet voldoen opdat, ondanks een voortschrijdende ombuiging van de schuldontwikkeling ($v < 1$), de relatieve omvang van het invoeroverschot constant kan blijven ($\Delta \frac{I}{E} = 0$), kan als volgt worden uitgewerkt. Zoals uit (3) kan worden afgeleid geldt, bij gegeven waarden van v en \dot{E} :

$$\Delta \frac{I}{E} = \Delta \frac{H}{E} + (v\dot{E} - r) \Delta \frac{V}{E} - \frac{V}{E} \Delta r \quad (4)$$

Indien de „exportelasticiteit” van de ontwikkelingshulp wordt voorgesteld door h, zodat

$$\dot{H} = h\dot{E} \quad (5)$$

dan kan voor $\Delta \frac{H}{E}$ worden geschreven:

$$\Delta \frac{H}{E} = \frac{H}{E} (h - 1) \dot{E} \quad (6)$$

Zo ook volgt uit (2):

$$\Delta \frac{V}{E} = \frac{V}{E} (v - 1) \dot{E} \quad (7)$$

Wanneer (6) en (7) worden ingevuld in (4) en rekening wordt gehouden met (3) dan resulteert:

Tabel 2. Het verloop van belangrijke grootheden met betrekking tot de externe positie van niet-olie-ontwikkelingslanden, 1973/1983

	Invoer/uitvoer (I/E)		Netto schuldenlast/uitvoer (V/E)		Ontwikkelingshulp/netto schuldenlast H/E		Exportelasticiteit van de ontwikkelingshulp v	Stijging van de uitvoer in procenten \dot{E}		Rentevoet r	
	1973	1983	1973	1983	1973	1983		1973/1983	1973/1980	1981/1983	1973
Niet-olie-ontwikkelingslanden	1,14	1,08	0,79	1,20	0,068	0,025	1,3	21,3	3,0	8	10
waarvan:											
- netto olie-exporteurs	1,07	0,95	1,27	1,68	0,052	0,014	1,2	25,8	3,0	7	12
- overige niet-olie-ontwikkelingslanden	1,15	1,10	0,72	1,08	0,071	0,031	1,3	20,6	3,1	8	9

$$\Delta \frac{I}{E} = \left\{ \frac{H}{E}(h - v) - (1 - v) \left(\frac{I}{E} - 1 \right) \right\} \dot{E} - \frac{V}{E} \Delta r \quad (8)$$

Uit (8) volgt dat $\Delta \frac{I}{E} = 0$ indien, bij $\Delta r = 0$, h voldoet aan de conditie:

$$h = v + \frac{(1 - v) \left(\frac{I}{E} - 1 \right)}{H/E} \quad (9a)$$

Deze conditie kan ook worden weergegeven als:

$$h = 1 + \frac{(1 - v) \left(\frac{I}{E} - 1 - \frac{H}{E} \right)}{H/V} \quad (9b)$$

Het blijkt dat indien $I/E > 1$ en $v < 1$ zal moeten gelden: $h > v$, waarbij:

- a. indien $\frac{I}{E} < 1 + \frac{H}{E}$: $1 > h > v$
- b. indien $\frac{I}{E} > 1 + \frac{H}{E}$: $h > 1 > v$

Om de relatieve omvang van het invoeroverschot ook bij een verdere ombuiging van de schuldontwikkeling niet te laten afnemen, moet dus de procentuele stijging van de ontwikkelingshulp die van de schuldenlast overtreffen. Bovendien geldt dat de stijging van de hulp van de export moet overtreffen wanneer in de uitgangssituatie de som van hulp en export kleiner is dan de import.

Export, ontwikkelingshulp en invoeroverschot

Wordt de analyse van de paragrafen 2 en 3 gecombineerd, dan kan met gebruikmaking van de uitdrukkingen (3) en (9) een overzicht worden opgesteld van mogelijke situaties met betrekking tot de noodzakelijke omvang van de exportgroei (\dot{E}), de „exportelasticiteit” van de ontwikkelingshulp (h) en de groei van de ontwikkelingshulp (\dot{H}) bij alternatieve waarden van de import/exportverhouding (I/E) onder de conditie dat de relatieve omvang van het invoeroverschot constant blijft ($\Delta I/E = 0$) en dat de schuldontwikkeling wordt omgebogen, zij het dat geen netto aflossing van de buitenlandse schuld plaatsvindt ($1 > v > 0$). Tabel 3 geeft dit overzicht.

De casuspositie B heeft betrekking op de situatie waarbij het invoeroverschot nihil is en waarbij de ontwikkelingshulp en het netto beroep op buitenlands krediet derhalve geheel opgaan aan de netto rentebetalingen. Bij deze kritische grens moet het stijgingstempo van de ontwikkelingshulp gelijk zijn aan het stijgingstempo van de netto buitenlandse schuld (derhalve $h = v$).

Tabel 3. Casusposities van het verband tussen invoeroverschot en groei van export en ontwikkelingshulp

A	B	C	D	E
$\frac{I}{E} < 1$	$\frac{I}{E} = 1$	$1 < \frac{I}{E} < 1 + \frac{H}{E}$	$\frac{I}{E} = 1 + \frac{H}{E}$	$\frac{I}{E} > 1 + \frac{H}{E}$
$\dot{E} < \frac{r - H/V}{v}$	$\dot{E} = \frac{r - H/V}{v}$	$\frac{r - H/V}{v} < \dot{E} < \frac{r}{v}$	$\dot{E} = \frac{r}{v}$	$\dot{E} > \frac{r}{v}$
$h < v$	$h = v$	$v < h < 1$	$h = 1$	$h > 1$
$\dot{H} < r - \frac{H}{V}$	$\dot{H} = r - \frac{H}{V}$	$r - \frac{H}{V} < \dot{H} < \frac{r}{v}$	$\dot{H} = \frac{r}{v}$	$\dot{H} > \frac{r}{v}$

Tabel 4. De noodzakelijke omvang van \dot{E} , h en H bij geactualiseerde veronderstellingen aangaande I/E , v , H/V en H/E

Invoer/uitvoer (I/E)	1	1,03	1,08
Exportelasticiteit van de schuld (v)	1 3/4 1/2	1 3/4 1/2	1 3/4 1/2
Exportgroei (\dot{E} in %)	$r = 10\%$ 7 1/2 10 15	$H/V = 2 1/2\%$ 10 13 20	$H/E = 3\%$ 14 19 28
Exportelasticiteit van de hulp (h)	1 3/4 1/2	1 1 1	1 1,4 1,8
Groei van de hulp (\dot{H} in %)	$r = 8\%$ 7 1/2 7 1/2 7 1/2	$H/V = 2 1/2\%$ 10 13 20	$H/E = 3\%$ 14 27 50
Exportgroei (\dot{E} in %)	$r = 10\%$ 5 1/2 7 1/2 11	$H/V = 4 1/2\%$ 8 10 1/2 16	$H/E = 5,4\%$ 12 16 24
Exportelasticiteit van de hulp (h)	1 3/4 1/2	1 1 1	1 1,4 1,8
Groei van de hulp (\dot{H} in %)	$r = 8\%$ 5 1/2 5 1/2 5 1/2	$H/V = 4 1/2\%$ 8 10 1/2 16	$H/E = 5,4\%$ 12 22 43
Exportgroei (\dot{E} in %)	$r = 10\%$ 5 1/2 7 1/2 11	$H/V = 4 1/2\%$ 8 10 1/2 16	$H/E = 5,4\%$ 12 16 24
Exportelasticiteit van de hulp (h)	1 3/4 1/2	1 0,9 0,8	1 1,1 1,2
Groei van de hulp (\dot{H} in %)	$r = 8\%$ 5 1/2 5 1/2 5 1/2	$H/V = 4 1/2\%$ 8 9 1/2 13	$H/E = 5,4\%$ 12 18 29

a) r = rente; H/V = ontwikkelingshulp/netto schuldenlast; H/E = ontwikkelingshulp/uitvoer.

Casuspositie D heeft betrekking op een minder ongunstige grenssituatie, nl. die waarbij het stijgingstempo van de export een zodanige omvang heeft dat het - gegeven v - mogelijke netto beroep op buitenlands krediet juist voldoende is voor de financiering van de netto rentebetalingen; het invoeroverschot kan dan dus gelijk zijn aan de ontwikkelingshulp. Het stijgingstempo van de ontwikkelingshulp dient dan gelijk te zijn aan het stijgingstempo van de export ($h = 1$). De casusposities A, C en E volgen uit de grenssituaties B en D.

Het is mogelijk de verbanden tussen I/E , \dot{E} , h en \dot{H} in termen van r , v , H/V en H/E te actualiseren door met betrekking tot r , H/V en H/E uit te gaan van de uit tabel 2 voor de gezamenlijke niet-olie-ontwikkelingslanden voor 1983 bijkomende waarden van resp. 10%, 2 1/2% en 3% 1) en door voor v uit te gaan van alternatieve waarden van 1, 3/4 en 1/2, corresponderende met een toenemende gestrengheid in de mate van ombuiging van de schuldontwikkeling. Het resultaat is vervat in tabel 4. In deze tabel is de noodzakelijke omvang van de exportgroei, de exportelasticiteit van de hulp en stijging van de ontwikkelingshulp aangegeven voor de alternatieve waarden van v en voor drie casusposities met betrekking tot I/E , te weten de grenssituaties $I/E = 1$ en $I/E = 1 + H/E$ (dus $I/E = 1,03$), alsmede de situatie waarbij I/E de waarde van 1,08 uit 1983 zou kunnen blijven behouden. In de tabel is tevens opgenomen welke de uitkomsten voor de noodzakelijke waarden van \dot{E} , h en \dot{H} zouden zijn bij een 2%-punt lagere rentestand (derhalve 8% in plaats van 10%), dan wel bij een 2%-punt hogere omvang van H/V (derhalve 4 1/2% in plaats van 2 1/2% 2)).

Uit tabel 4 blijkt dat bij een reductie van v tot beneden 1 (dus een strengere schuldpolitiek) onwaarschijnlijk hoge groeipercentages van de export zouden zijn vereist om een invoeroverschot in de omvang van 8% te kunnen blijven handhaven. Het stijgingspercentage van de ontwikkelingshulp zou dan bovendien nog belangrijk boven dat van de export moeten uitgaan. Behoudens een al evenzeer onwaarschijnlijke sprongsgewijze verhoging van het niveau van de ontwikkelingshulp (dit ter onderscheiding van het trendmatige accres van deze hulp) en/of een aanmerkelijke verlaging van de financieringsrente op de buitenlandse schuld, zullen de ontwikkelingslanden onder deze omstandigheden dan ook genoeg moeten nemen met een veel geringer invoeroverschot, zo al nog van een overschot sprake zal kunnen zijn.

- 1) De waarde voor H/E volgt uit de waarden voor H/V en V/E .
- 2) Hiermede correspondeert dan voor H/E een waarde van 5,4% in plaats van 3%.

Tabel 5. *Determinanten van de invoerontwikkeling 1973-1983, in gemiddelde procentuele mutaties per jaar.*

	Trendmatige volumestijging van de invoer I'	Trendmatige volumestijging van de uitvoer E'	Ontwikkeling van de ruilvoet t	Ontwikkeling van de invoer/ uitvoerverhouding $\frac{\Delta(I/E)}{I/E}$	Exportelasticiteit vandenetto schuldenlast v	Exportelasticiteit van de ontwikkelingshulp h
Niet-olie-ontwikkelingslanden	2,6	5,3	-2,2	-0,5	1,3	0,6
waarvan: - netto olie exporteurs	5,8	5,7	1,3	-1,2	1,2	0,4
- overige niet-olie-ontwikkelingslanden	2,0	5,2	-3,0	-0,2	1,3	0,6

De invoer van ontwikkelingslanden

Ten slotte vraagt de trendmatige volumestijging van de invoer (I') de aandacht. Het is immers deze variabele die in hoge mate bepalend is voor de maatschappelijke en economische ontwikkeling van de ontwikkelingslanden. Het is duidelijk dat het verloop van de *ruilvoet* hier van grote invloed kan zijn. Indien de prijsstijging van de invoer wordt voorgesteld door \dot{P}_i , de volume- en prijsstijging van de uitvoer door resp. \dot{E}' en \dot{P}_e en het verloop van de ruilvoet door \dot{t} ($= \dot{P}_e - \dot{P}_i$), dan geldt:

$$\dot{I}' = \dot{E}' + \dot{t} + \frac{\Delta(I/E)}{I/E} \quad (10)$$

Tabel 5 laat zien dat in de laatste tien jaar de daling van de ruilvoet een factor vormde die de volumestijging van de invoer sterk bij die van de export heeft doen achterblijven. De factor $\Delta(I/E)/(I/E)$ bood hierbij geen tegenwicht, doch verscherpte integendeel het achterblijven van het invoeracres. Behalve enige stijging van de rentevoet speelde hierbij de lage waarde van h een belangrijke rol.

Uit (8) en (10) kan worden afgeleid dat de stijging van het invoervolume alleen dan gelijke tred kan houden met de stijging van het uitvoervolume, indien het verloop van de ontwikkelingshulp voldoet aan de conditie:

$$h = 1 + \frac{(1-v) \left(\frac{I}{E} - 1 - \frac{H}{E} \right) \frac{V}{E} \Delta r - \frac{I}{H} \dot{t}}{H/V + \frac{I}{E}}$$

Aan deze conditie was in de laatste tien jaar, ondanks een onhoudbaar hoge waarde van v , bij lange na niet voldaan.

Conclusies

Voorgaande analyse maakt nog eens duidelijk hoezeer de niet-olie-ontwikkelingslanden afhankelijk zijn van voor deze landen goeddeels externe factoren, zoals:

- het groeitempo van de Westerse wereld als voorname determinant van het groeitempo van hun export;
- de hoogte van de financieringsrente;
- het relatieve niveau en het verloop van de ontwikkelingshulp;
- de ontwikkeling van hun ruilvoet.

In de laatste tien jaar werkten al deze factoren overwegend ten nadele van de invoercapaciteit van deze landen. Hier stond tegenover dat aan de buitenlandse schuld een zeer snelle uitbreiding werd gegeven ($v > 1$).

Ter wille van het herstel, c.q. het behoud van de kredietwaardigheid moet deze laatste ontwikkeling thans worden omgekeerd ($v < 1$). Tenzij genoemde externe factoren nu in voldoende mate een keer ten gunste nemen, zullen vele niet-olie-ontwikkelingslanden zich daardoor voor wel haast onoplosbare aanpassingsproblemen kunnen zien geplaatst: desastreuze verlaging van de invoercapaciteit, c.q. het moeten berusten in een nihil, zo niet tot een negatieve waarde gereduceerd invoersaldo.

Het is waar dat zich thans in sommige opzichten enige verlichting van de spanningen aftekent. Onder invloed van de verbetering van de conjunctuur in de Westerse wereld ontwikkelt de export van de ontwikkelingslanden zich niet onbevredigend, terwijl - mede dank zij de stabilisatie van de olieprijsen - ook hun ruilvoet enige stijging ondergaat.

Op het gebied van de renteontwikkeling en op dat van de ontwikkelingshulp is van enig redres echter geen sprake. Onder deze omstandigheden blijft de ombuiging van de schuldontwikkeling voor veel ontwikkelingslanden uiterst moeilijk en bedreigend vanwege de mogelijke politieke, sociale en economische repercussies. Vooropgesteld dat de ontwikkelingslanden zich uiteraard nimmer ontslagen kunnen achten ook zelf orde op zaken te stellen, is het dan ook zeer te hopen dat de Westerse wereld spoedig tot het inzicht zal komen dat het een mondiaal, en dus ook Westers belang is de omvang en de groei van de ontwikkelingshulp af te stemmen op hetgeen nodig is om het proces van financiële sanering en economisch herstel een kans van slagen te geven.

G.A. Kessler